

Η γλώσσα, οι διάλεκτοι και η σύζευξή τους

**«Το δέον στη διεύρυνση του Γλωσσικού μας ορίζοντα
και οι ευεργετικές επιδράσεις
στην σύναψή τους με το κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα
στην Εκπαίδευση»**

Όταν η Ελλάδα μιλάει από καρδιάς με τα παιδιά της, μιλάει στο κάθε παιδί τη δική του «γλώσσα» (ιδίωμα). Όταν μιλάει σε όλους και σε τρίτους μιλάει στη κοινή γλώσσα, όπως αυτή διαμορφώθηκε από όλους μαζί.

Αυτό είναι το μέτρο με το οποίο η γλώσσα μας μπορεί να διατηρήσει τις ρίζες της και ταυτόχρονα την αέναη εξέλιξή της.

Υποθέτω πως πολλοί γλωσσολόγοι θα προσπαθούν με πάθος να εξηγήσουν πώς ένας μικρός λαός απέκτησε τόσες διαλέκτους και ιδιώματα, κλαδιά όλα ενός δέντρου, όλα καρποφόρα, εξελισσόμενα κι εμπλουτιζόμενα. Εμείς λέμε απλά «οι ρίζες μας»! Με τέτοιες ρίζες βαθιά στη γη της πραγματικότητας και της νόησης, η γλώσσα μας εξελίσσεται συνεχώς και μπορεί να καρπίζει συνεχώς. Θέλει όμως καλλιέργεια! Άλλωστε, αυτό είναι και το ζητούμενο!

Φυσικά, γεννάται πάντα η ανάγκη αυτός ο πλούτος των διαλέκτων και των ιδιωμάτων να επαναπροσεγγίζει τις ρίζες μέσα από την εξέλιξη, με την αλληλεπίδραση και την τροφοδοσία με νέες γλωσσικές αξίες στην πορεία των αιώνων.

Η γλώσσα δεν είναι μόνο μέσο επικοινωνίας. Είναι ζωντανή, πολύχρωμη και εκρηκτική, όπως ο έρωτας, και οι λέξεις γεννιούνται με χαρά και οδύνη, όπως όλα τα πλάσματα, οι άνθρωποι, τα ζώα, τα λουλούδια, τα φυτά ... Αποτελεί μέσο πιστοποίησης κοινών κανόνων, συμφωνιών και συμβάσεων συμπεριφοράς, η ακρίβεια και η αντιστοιχία των οποίων προς την πραγματικότητα και τον σκοπό είναι όρος εύρυθμης διεθνούς λειτουργίας της παιδείας, της οικονομίας, της τεχνολογίας, της έρευνας, των διεθνών σχέσεων, του πολιτισμού κ.α.

Σε αυτό τον τομέα, η εσωτερική σχέση των διαλέκτων με την κοινή γλώσσα έχει πολύ μεγάλη σημασία. Όχι μόνο για να μένουν οι διάλεκτοι και τα ιδιώματα σε σύγχρονη ζώσα μορφή, αλλά και για να συμβαδίζουν στην εξέλιξη πλάι στη κοινή μητρική γλώσσα.

Δυστυχώς, πρέπει να πούμε ότι η σχέση αυτή ατόνησε τις τελευταίες δεκαετίες σε σημαντικό βαθμό. Κάτω απ' τον ανταγωνισμό, την αναγκαία ανάπτυξη και την ανάγκη ενιαιοποίησης των κωδίκων συνεννόησης των Ελλήνων, ένας τεράστιος γλωσσικός πλούτος πέρασε στο περιθώριο και συνεχίζει να ατονεί, όπως τα ιδιώματα της Ποντιακής, της Κρητικής, των

Αιμιλία Ανυπεράκη –Besson

νήσων κ.α. Εξίσου, έχει αποδυναμωθεί και η σχέση με την αρχαία ελληνική γλώσσα. Νοιώθουμε μάλλον ευτυχείς που η Κυπριακή διάλεκτος, η οποία αποτελεί στην σύγχρονη εποχή τη μοναδική ζωντανή ελληνική, μητροδίδακτη και παραγωγική διάλεκτο, επέδειξε μία υψηλή ανθεκτικότητα ανά τους αιώνες και σήμερα είναι ακόμη ζώσα και ομιλούμενη. Αποτελεί γι' εμάς μια μεγάλη πρόκληση σύγχρονης σύζευξης κοινής γλώσσας και διαλέκτου!

Τι οφείλουμε να κάνουμε ως Έλληνες;

Εν αρχή είν' η Παιδεία!

*«Όποιος σκέφτεται σήμερα σκέφτεται Ελληνικά»
Ζακλίν ντε Ρομιγί*

*Οδυσσέας Ελύτης, στο «Άξιον Εστί»:
«Τη γλώσσα μου έδωσαν Ελληνική.
Το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου»*

Η Ελληνική και η Κινέζικη είναι οι μόνες γλώσσες με συνεχή ζώσα παρουσία από τους ίδιους λαούς και στον ίδιο χώρο εδώ και 4.000 έτη. Όλες οι γλώσσες θεωρούνται κρυφοελληνικές, με πλούσια δάνεια από τη μητέρα των γλωσσών, την Ελληνική (Francisco Adrados, γλωσσολόγος). Το εκπληκτικό είναι ότι η ίδια η Ελληνική γλώσσα μας διδάσκει συνεχώς πώς να γράφουμε σωστά. Είναι πραγματικά συγκλονιστικό συναίσθημα να μιλάς και ταυτόχρονα να συνειδητοποιείς τι ακριβώς λες, ενώ μιλάς και εκστομίζεις την κάθε λέξη, ταυτόχρονα να σκέφτεσαι την σημασία της.

Απλή γλώσσα σημαίνει και απλή σκέψη. Μια πολύπλοκη γλώσσα αποτελεί μαρτυρία ενός προηγμένου πνευματικά πολιτισμού. Το να μπορείς να μιλάς σωστά σημαίνει ότι ήδη είσαι σε θέση να σκέφτεσαι σωστά, να γεννάς διαρκώς λόγο.

Η Ελληνική φωνή κατά την αρχαιότητα ονομαζόταν «αυδή». Η λέξη αυτή δεν είναι τυχαία, αφού προέρχεται από το ρήμα «άδω» που σημαίνει τραγουδώ. Η Ελληνική γλώσσα έχει μουσικότητα.

Οι παράγοντες που διαμόρφωσαν την ελληνική γλώσσα, είναι η πνευματική παράδοση των Ελλήνων, η πνευματική τους κληρονομιά, η οποία ξεκινά από τον Όμηρο και φτάνει ως το Διονύσιο Σολωμό. Ο γεωγραφικός χώρος της Ελλάδας (το «εκεί») που απλώνεται σε στεριά και θάλασσα ως «τις αμμουδιές του Ομήρου», η ελληνική φύση. Η Ομηρική (Ελληνική) γλώσσα αποτελεί τη βάση επάνω στην οποία στηρίχτηκαν πλήθος σύγχρονων γλωσσών, Στη γλώσσα μας είναι εμφυτευμένη όλη η γνώση που κατέκτησε ο άνθρωπος έως την παρούσα στιγμή. Ακόμα κι αν δεν υπήρχε καμία άλλη αναφορά, ακόμα κι αν δεν είχε διασωθεί κανένα

Αιμιλία Λυμπεράκη –Besson

Συνέδριο «Βασίλης Μιχαηλίδης», 30-31 Οκτωβρίου 2017, Λεμεσός Κύπρου

προκατακλυσμαίο μνημείο, θα αρκούσε η Ελληνική γλώσσα ως απόδειξη της ύπαρξης στο παρελθόν μίας εποχής μεγάλου πολιτισμού.

Η αντιστροφή της αρνητικής εξέλιξης στην σχέση γλώσσας - διαλέκτων και ιδιωμάτων, είναι δικό μας καθήκον. Η Ελληνική γλώσσα σε όλες της τις μορφές, μας προσφέρει εσωτερικά εργαλεία συνεχούς εξέλιξης, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε ελληνική λέξη έχει παρελθόν, παρόν και μέλλον.

Πώς όμως θα καταφέρουμε ώστε η γλώσσα μας με τα ιδιώματά της ν' αποτελέσει εργαλείο ανάπτυξης και πολιτισμού;

Η πρόσφατη ανανέωση της Συνεργασίας στον τομέα της Παιδείας μεταξύ της Ελληνικής και της Κυπριακής Δημοκρατίας για τα έτη 2017 - 2021, δίνει μια πρώτη απάντηση. Η ουσιαστική απάντηση όμως θα δοθεί στην πράξη. Όταν εμείς ως άτομα ξεπεράσουμε τα τυπικά όρια μιας συμφωνίας και βρούμε τον τρόπο να δώσουμε νέα ενέργεια στον ανεκπλήρωτο πλούτο της γλώσσας μας. Οι πολίτες της κάθε χώρας δεν είναι ανάγκη να εκτελούν κάποια τυπική συμφωνία. Από αυτή μπορούν να αντλήσουν εφόδια, αλλά σε αυτούς εναπόκειται να τα αξιοποιήσουν. Η λογοτεχνία για παράδειγμα είναι ένα ευρύ πεδίο εισαγωγής άγνωστων ή ξεχασμένων ορολογιών και εννοιών σημαντικής αξίας, προερχόμενες από ιδιώματα που διατηρήθηκαν και εξελίχθηκαν από την αρχαία μητρική γλώσσα.

Μπροστά μας έχουμε ένα τεράστιο όγκο δουλειάς. Μπορεί φαινομενικά η συμφωνία να αφορά στην Παιδεία, στην ουσία όμως επηρεάζει, άμεσα και έμμεσα, το σύνολο των πραγματικών σχέσεων των δύο χωρών. Επηρεάζει την γλώσσα της οικονομίας, των συμφωνιών, των ανταλλαγών, των επενδύσεων, των τεχνικών εγχειριδίων και ακόμη των πολιτικών, πολιτιστικών, οικονομικών, τεχνικών και τεχνολογικών γνώσεων του ανθρώπινου δυναμικού των χωρών μας.

Το μνημόνιο συνεργασίας ανάμεσα στις δύο χώρες, με βάση *«τις αξίες της Ελευθερίας, της Δημοκρατίας και του Ανθρωπισμού, και με σκοπό την αναβάθμιση της ποιότητας της εκπαίδευσης, τη διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας και κληρονομιάς του Ελληνισμού, καθώς και την επίτευξη ηθικών, κοινωνικών και αναπτυξιακών στόχων»*, θα αποτελέσει ορόσημο στον τομέα της Παιδείας και της Επιστήμης.

Φυσικά όλοι γνωρίζουμε από την ιστορία ότι η γλώσσα μαραζώνει και φτωχαίνει όταν δεν λειτουργεί με βάση τις αξίες της Ελευθερίας, της Δημοκρατίας και του Ανθρωπισμού. Ευτυχώς, που η Ελληνική γλώσσα έδειξε ότι αυτές τις αρχές τις είχε στα σπλάχνα της αρχέγονης γέννησής της και κάτω από δύσκολες συνθήκες τις διατήρησε για να τρέφει πάντα το όνειρο και το όραμα, όπως επιβεβαιώθηκε και από τον εθνικό ποιητή της Κύπρου Βασίλη Μιχαηλίδη, ιδίως στο ποίημα **«Η 9η Ιουλίου 1821 εν Λευκωσία Κύπρου»**:

Αιμιλία Λυμπεράκη –Besson

*«Κι αντάν εφάνην η 'στραπή εις του Μοριά τα μέρη
κ' εξάπλωσεν κι ακούστηκεν παντού η πουμπουρκά της»*

Καλές πρακτικές

Η συμφωνία Συνεργασίας Ελλάδας - Κύπρου στον τομέα της Παιδείας δίνει ευκαιρίες σημαντικής εμπάθυνσης της επιρροής της κυπριακής διαλέκτου σε ευρύ φάσμα της διδασκαλίας, των κειμένων, του πολιτισμού. Ο τρόπος και ο βαθμός προσδιορίζεται κάθε φορά ανάλογα με τις ανάγκες και τους σχεδιασμούς. Το βέβαιο είναι ότι ο εμπλουτισμός της Παιδείας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης πανελλαδικά με στοιχεία της κυπριακής διαλέκτου μέσα από την κυπριακή ποίηση, πεζογραφία, κ.ά., θα έχει ως αποτέλεσμα, όχι μόνο την γνωριμία με μια άλλη διαδρομή της ελληνικής γλώσσας, αλλά και την χρήση τους σε καλές εκφραστικές πρακτικές.

Ορισμένους τομείς εισαγωγής της επιρροής αυτής, τους εντοπίζουμε στα:

- Κείμενα ιστορίας, λογοτεχνίας, πατριδογνωσίας, γεωγραφίας κ.α., στην υποχρεωτική εκπαίδευση, ιδίως με αποφθέγματα και κοινά αναγνωρίσιμα κείμενα.
- Ορολογίες, αναλύσεις, μεταφορά κειμένων της διαλέκτου στη βάση των *αξιών της Ελευθερίας, της Δημοκρατίας, της Ειρήνης, της Αλληλεγγύης, του Ανθρωπισμού, του Διεθνούς Δικαίου και της πολιτικής, καθώς και της οικονομικής, τεχνολογικής και κοινωνικής ανάπτυξης στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης.*
- Κοινά διακρατικά και ευρωπαϊκά προγράμματα, έρευνες, διδακτορικά κ.α. με αντικείμενο τη γλώσσα, τον πολιτισμό, την τέχνη και φυσικά τα οικονομικά και πολιτικά πεδία.

Ελεύθερη προώθηση

Πέραν της δημιουργικής αξιοποίησης του πλαισίου της Συμφωνίας Συνεργασίας, η κοινωνία μας έχει δυνατότητες να εισάγει και να αξιοποιήσει, συλλογικά και οργανωμένα, στοιχεία της κυπριακής διαλέκτου στους τομείς ποίησης, λογοτεχνίας, θεάτρου, τηλεοπτικών και κινηματογραφικών παραγωγών, μουσικής και γενικά τέχνης και πολιτισμού, καθώς και σε τομείς ιστορικών, πολιτικών και κοινωνικών ερευνών.

Η γλώσσα είναι υπόθεση όλου του έθνους και όχι μόνο των λίγων γραμματισμένων, όπως είτε και ο Γιάννης Ψυχάρης, του οποίου το γλωσσικό κήρυγμα αποτελεί ορόσημο για την πορεία του γλωσσικού μας ζητήματος.

Το Ελληνικό κοινό «διψάει», τουλάχιστον για κάποιες αναφορές και μεταφορές κυπριακών κειμένων και γλωσσικών λεκτικών «μελωδιών» μέσα στη μητρική του γλώσσα με τα οποία,

---

Αιμιλία Ανυπεράκη –Besson

όχι μόνο αυτή αναβαθμίζεται, αλλά δίνεται και η πανελλήνια γλωσσική ποικιλία στα νοήματα και στις έννοιες.

Σε όλα τα παραπάνω, αποφασιστικό ρόλο θα διαδραματίσει η πρακτική που θα εφαρμόσουν τα Υπουργεία με κεντρική προώθηση από το Υπουργείο Παιδείας. Είτε αυτή η προώθηση αφορά τυπικές εφαρμογές της συμφωνίας, είτε ελεύθερες επιλογές οργανισμών, κοινωνικών οργανώσεων, μέσων ενημέρωσης κ.α., ο στόχος πάντα πρέπει να είναι

**«Το δέον στη διεύρυνση του Γλωσσικού μας ορίζοντα
και οι ενεργητικές επιδράσεις
στην σύναψή τους με το κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα
στην Εκπαίδευση»**

*«Ει θεοί διαλέγονται, την των Ελλήνων γλώττη χρώνται»
Κικέρων, 106-43 π.Χ., Ρωμαίος ρήτορας & πολιτικός, κορυφαίος από τους ρήτορες της
αρχαιότητας μετά τον Έλληνα ρήτορα Δημοσθένη.*

Και εστιάζοντας στο Βασίλη Μιχαηλίδη, ως εθνικό ποιητή της Κύπρου που εκφράστηκε συναισθηματικά και εθνικά με τη γενέθλια γλώσσα, μια γλώσσα που σοφιλιάζεται με αξιοθαύμαστη άνεση στις πιο βαθιές συναισθηματικές πτυχές του ποιητή, θα ήθελα να κλείσω την εισήγησή μου ρίχνοντας τον σπόρο της δικής μας ευθύνης ως χώρα και ως πολίτες να μετατρέψουμε αυτό το γνωστικό έλλειμμα σε πλήρωση του πάζλ του ευρύτερου πολιτιστικού μας πλούτου. Άλλωστε, αυτό αποτελεί και τη δική μας "πρόκληση" γνωστικής ανάπτυξης του χώρου των Ελληνιστικών Σπουδών!

.....

Η Ρωμηοσύνη έν' φυλή συνότζαιρη του κόσμου

κανένας δεν ευρέθηκεν για να την ι-ξηλείψει,

κανένας, γιατί σσέπει την που τα 'ψη ο Θεός μου.

Η Ρωμηοσύνη εννά χαθεί, όντας ο κόσμος λείψει!

....

σελ. 40 «Η 9^η Ιουλίου του 1821 εν Λευκωσία (Κύπρου) ή το Τραούδιν του Κυπριανού» του Βασίλη Μιχαηλίδη

Η περιφρούρηση της ελευθερίας ως αναπόσπαστα δεμένης με την ευθύνη, είναι ένας αγώνας που καλούμαστε ο καθένας και η καθεμία από μας και όλοι μαζί συλλογικά να δίνουμε καθημερινά. Στον πυρήνα αυτού του αγώνα βρίσκεται η Παιδεία. Η Παιδεία ως συνολική καλλιέργεια! Η ελληνική κοινωνία θα συνεχίσει να απαιτεί ακόμη καλύτερη δημόσια παιδεία, ακόμη περισσότερο σήμερα με τη μεγάλη οικονομική κρίση της χώρας μας και την μεγάλη περιστολή δαπανών για την Παιδεία. Κι εμείς ως Πολιτεία θα είμαστε αρωγοί σ' αυτή την συλλογική προσπάθεια.

Η θεμελίωση διαπολιτισμικών «δομικών γεφυρών» Κύπρου - Ελλάδας, αναφορικά με τον πλούτο των γλωσσικών ιδιωμάτων της ελληνικής γλώσσας και τις ρίζες του διαλεκτικού περιεχομένου τους στον τομέα της παιδείας, της ιστορίας και του πολιτισμού, θα αποτελέσει και το μεγαλύτερο φόρο τιμής στη διαλεκτική και ελληνοκεντρική σκέψη του Βασίλη Μιχαηλίδη και θα τον κατατάξει στο Πάνθεο της Πανελλήνιας ποιητικής σκέψης.

Άλλωστε, η επικοινωνία

είναι Ζωή,

είναι Φως

και ο διάλογος

η συνειδητοποίησή της!

